Eduskunnan ympäristövaliokunta
Diaarinumero AI FI 87/2024
Päivämäärä 11.12.2024

Amnesty International Suomen osasto
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Lausunto valtioneuvoston ilmastovuosikertomuksesta 2024

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi. Amnesty International korostaa, että ilmastonmuutos on paitsi ympäristöuhka myös ennennäkemätön ihmisoikeuskriisi, jonka pysäyttämiseksi ja hillitsemiseksi kaikkien valtioiden tulee toimia kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteidensa nojalla.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausuntonsa ympäristövaliokunnalle asiassa K 16/2024 vp Valtioneuvoston ilmastovuosikertomus 2024 ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Ilmastovuosikertomus 2024 tuo selkeästi esiin lisätoimien tarpeen

Vaikka päästöt ovat vähentyneet vuosina 2005–2023, maankäyttösektorin hiilinielujen romahtamisen vuoksi Suomen kokonaispäästöjen kehitys ei riitä vuodelle 2030 asetetun 60 % päästövähennystavoitteen saavuttamiseen. Ilmastovuosikertomuksessa todetaan selkeästi, että ilmastolakiin kirjatun hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen vuoteen 2035 mennessä edellyttää lisätoimia maankäyttösektorilla sekä muilla sektoreilla.

Jo vuoden 2023 ilmastovuosikertomuksen yhteydessä eduskunta edellytti kirjelmässään, että “hallitus ryhtyy toimenpiteisiin keskeisten ilmastopolitiikan suunnitelmien päivittämiseksi ja valmistelee ehdotukset kustannustehokkaiksi lisätoimiksi toimien kokonaisvaikutukset huomioon ottaen”.[1] Hallitus ei kuitenkaan ole toistaiseksi ryhtynyt toimiin maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU) päivittämiseksi.

Amnestyn mielestä se, että valtioneuvoston ilmastovuosikertomus toteaa jo toisena vuonna peräkkäin nykyisten ilmastotoimien riittämättömyyden, mutta ei sisällä esityksiä lisätoimiksi, on ristiriidassa lukuisien velvoitteiden kanssa, joihin Suomi on kansainvälisten ihmisoikeussopimusten myötä sitoutunut.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin linjasi keväällä 2024 KlimaSeniorinnen-ratkaisussaan[2], että valtioilla on positiivisia toimintavelvoitteita toteuttaa tehokkaita ilmastotoimia ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Näihin toimintavelvoitteisiin kuuluvat kansallinen sääntely, päästövähennystavoitteiden noudattaminen sekä tavoitteiden pitäminen ajan tasalla tieteelliseen tietoon perustuen. Myös ilmastolain uudistamisen yhteydessä todettiin, että lailla on vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.[3]

Amnesty korostaa, että ilmastonmuutos vaarantaa erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien, kuten lasten, ikääntyneiden, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden ihmisoikeuksia. Globaalisti tarkasteltuna ilmastonmuutos kärjistää eriarvoisuutta ja sen vaikutuksista kärsivät suhteettoman paljon eri tavoin marginalisoidut ryhmät sekä esimerkiksi alkuperäiskansat, joiden perinteiset elinkeinot, kulttuuri ja identiteetti ovat vahvasti sidoksissa luonnonympäristöön.

Amnesty katsoo, että eduskunnan tulee edellyttää hallitukselta ilmastolain mukaista päätöstä lisätoimista, jotta ilmastolaissa asetetut ja myös ihmisoikeusnäkökulmasta perustellut päästövähennystavoitteet voidaan saavuttaa.

Ilmastorahoituksen raportoinnissa parannettavaa

Amnesty pitää tervetulleena, että ilmastovuosikertomuksessa 2024 tarkastellaan myös Suomen kansainvälistä ilmastorahoitusta (Luku 7.2.9. Kansainvälinen yhteistyö). Amnesty pitää kuitenkin puutteellisena tapaa, jolla ilmastovuosikertomuksessa kuvataan Suomen kansainvälisen ilmastorahoituksen tasoa, kohdentumista ja kehitystä.

Ilmastovuosikertomuksessa ei viitata millään tavoin siihen, että kuluvalla hallituskaudella toteutuvat kehitysyhteistyön rahoituksen leikkaukset kohdentuvat myös ilmastorahoituksen keskeisiin instrumentteihin. Ilmastovuosikertomus mainitsee COP28 yhteydessä annetun kolmen miljoonan euron rahoituslupauksen uuteen ilmastonmuutoksen aiheuttamien tuhojen korvaamisesta vastaavaan rahastoon, mutta jättää mainitsematta, että Suomen ilmastorahoitus on vähenemässä jopa sadoilla miljoonilla euroilla hallituskauden aikana.[4] Ilmastovuosikertomus ei myöskään tarjoa tietoa siitä, kuinka Suomen ilmastorahoitusta kohdennetaan ja millaisia tavoitteita sille on asetettu.

Amnesty katsoo, että ilmastovuosikertomuksen tulisi antaa todenmukainen kuva Suomen kansainvälisen ilmastorahoituksen tasosta ja sen ennakoidusta kehityksestä sekä tarjota tietoa ilmastorahoituksen kohdentumisesta ja keskeisistä instrumenteista.

Oikeudenmukaisuusvaikutukset mukaan arviointiin

Uuden ilmastolain tavoitteisiin kuuluu lain perus- ja ihmisoikeusnäkökulman vahvistaminen sekä ilmastotoimien oikeudenmukaisuuden edistäminen. Silti ilmastovuosikertomus 2024 ei juurikaan tarkastele ilmastotoimien oikeudenmukaisuutta.

Amnesty suosittaa, että ilmastovuosikertomusta tulisi kehittää paremmin arvioimaan myös suunnitellun ja toteutetun ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuusvaikutuksia.

Kunnioittavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja

Lisätietoja antaa: Elina Mikola, ilmasto- ja ympäristöasiantuntija, sähköposti: elina.mikola@amnesty.fi.

Viitteet:

[1] Eduskunnan kirjelmä EK 3/2024 vp asiassa Ilmastovuosikertomus 2023, 6.3.2024.
[2] ECtHR, Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland, Application 53600/20, Grand Chamber judgement, 9.4.2024, VEREIN KLIMASENIORINNEN SCHWEIZ AND OTHERS v. SWITZERLAND
[3] Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta (HE 239/2022 vp)
[4] Fingo ja Suomen lähetysseura 2024: Reiluja ratkaisuja ilmastokriisin torjumiseen. Kartoitus järjestöjen ilmastotyöstä. Taulukko sivulla 24.